

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ВАН ЯЦІОНЬ

УДК 378.147:784.1.071.2]:[373.011.3-051:78](043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОГО НАВЧАННЯ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

СУМИ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Реброва Олена Євгеніївна,
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри музичного мистецтва
і хореографії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Олексюк Ольга Миколаївна,
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри теорії та
методики музичного мистецтва;

кандидат педагогічних наук, доцент
Петренко Марина Борисівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри хорового диригування,
вокалу та методики музичного навчання.

Захист відбудеться 22 листопада 2018 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 22 жовтня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Соціокультурні перетворення, що розпочалися на зламі ХХ – ХХІ століть у багатьох країнах світу, актуалізували проблему діалогу культур та полікультурної освіти студентів. В Україні вектор інтеграції до європейського співтовариства детермінував домінування компетентнісної парадигми в освіті, зокрема, в мистецькій освітній галузі та в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, про що зазначено в Законах України «Про загальну середню освіту (1999 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні по період до 2021 року (2013 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.). Водночас активне просування гуманістичних засад педагогіки в мистецьку освіту та її освітню ланку поглиблює проблему орієнтації майбутніх фахівців у гуманістичних цінностях, до яких належать культурні традиції різних народів світу та кожної особистості як їх носіїв. У такому ракурсі ціннісний контент стає змістовою компонентою комунікативної культури як феномену, що виявляється на різних рівнях: полікультурному, міжсуб'єктному та інтросуб'єктному. Комунікативна компетентність стає важливою сходинкою до автономії та відповідальності майбутніх учителів музичного мистецтва, що детермінує формування такого виду культури.

Комунікативна функція мистецтва є найдавнішою та актуальною в наш час. Про це свідчать філософсько-естетичні, культурологічні, музикознавчі концепції з проблем соціологічних функцій мистецтва та музики (Г. Балл, М. Бахтін, М. Каган, С. Раппопорт, А. Сохор, Л. Столович та ін.). Нового полікультурного ракурсу набуває зазначена функція в сучасному глобалізаційному світі, що береться за основу в працях таких вчених, як Дж. Бенкс (J. Banks), Г. Гей (G. Gay), М. Крафт (M. Craft), К. Слиттер (C. Sleeter), Г. Ніколаї, О. Реброва, О. Устименко-Косоріч, та підтверджено в доробках В. Біблера, М. Бубера, Е. Левінаса, О. Гуренко, китайських учених Ван Сі, Ван Дандан, Го Сяо Чень, У Іфан, Хуан Чженцзе, Чжу Чанлей, Ян Суйжун та ін.

Оскільки ХХІ століття обґрунтовано вважається ерою комунікацій, проблема формування якостей майбутніх учителів, відповідних до соціокультурного комунікативного простору, є актуальною для багатьох спеціальностей. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва актуалізується ще й ціннісною парадигмою та цілісним підходом до формування компетентного фахівця (Б. Гершунський, І. Зязюн, М. Каган, О. Єременко, О. Казакова, О. Лобова, Н. Луман, О. Олексюк, Г. Падалка, М. Петренко, О. Рудницька, Г. Щербакова та ін.).

Сутнісні характеристики структури спілкування та умінь, щодо формування комунікативних якостей майбутнього вчителя музики, представлено в доробках таких учених, як-от: Л. Василевська-Скупа, Ю. Волкова, С. Грозан, Є. Проворова, І. Сипченко, Се Фан та ін. Особливу увагу приділено герменевтичним аспектам та інтерпретації творів музичного

мистецтва в контексті спілкування (Д. Лісун, О. Олексюк, М. Петренко та ін.). Феномен комунікативної культури та компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва розглянуто в дослідженнях А. Зайцевої, О. Попкова та ін.

Водночас констатовано відсутність наукових досліджень щодо визначення особливостей методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання в парадигмі сучасних полікультурних реалій та в контексті полівекторності комунікативних процесів у мистецтві, що викликає низку *суперечностей*, а саме:

- між обґрунтованою інтерпретацією феноменології комунікації в науковому середовищі та відсутністю концепції художньо-комунікативної функції музичного мистецтва у формуванні комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання;

- між потребою підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, здатних до комунікативної взаємодії з хоровим колективами, і відсутністю розробленої методики формування комунікативної культури на основі диригентсько-хорового навчання;

- між необхідністю формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання та відсутністю визначених критеріїв її оцінювання.

Актуальність проблеми формування комунікативної культури, її недостатня розробленість, наявність визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27.10.2016 р.).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Розкрити феноменологію комунікації та її специфіку в музичному мистецтві та диригентсько-хоровому виконавстві.

2. З'ясувати сутність і структуру комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

3. Обґрунтувати методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

5. Експериментально перевірити ефективність методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Об'єкт дослідження – процес формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – методика формування комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії комунікації, комунікативної функції музичного мистецтва; гуманістично-ціннісної парадигми освіти в контексті діалогу свідомостей та діалогу культур; кластерного погляду на комунікативний контент диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначені концепції зумовили застосування культурологічного, системно-синергетичного, аксіологічного, феноменолого-герменевтичного та компетентнісного наукових підходів для дослідження та формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Теоретичну основу дослідження становлять: теорія комунікації, її гуманістичні, філософські, соціологічні, культурологічні аспекти (Г. Балл, М. Бахтін, В. Біблер, Б. Братусь, М. Бубер, В. Кабрін, М. Каган, Н. Луман, О. Назарчук, Ж. Николаєва, Т. Парсонс, О. Соколов, К. Черрі, Е. Levinas, J. Habermas); психологічні концепції щодо проблем спілкування (Л. Виготський, А. Леонтьєв, Б. Теплов, С. Рубінштейн, Чжан Хоуцан); наукові положення стосовно поліфункціональності мистецтва та комунікативної функції музики в аспекті полікультури, мистецтвознавства, культурології та музичної педагогіки (Б. Асаф'єв, Ю. Афанасьєв, Лю Бінцян, Ма Вей, В. Медушевський, С. Раппопорт, А. Сохор, Л. Столович, О. Устименко-Косоріч, Б. Яворський, J. Banks, G. Gay, M. Craft, C. Sleeter), з проблем інтерпретації та розуміння мистецьких творів, мови мистецтва (Х.-Г. Гадамер, В. Крицький, Д. Лісун, Ю. Лотман, Є. Назайкінський, О. Олексюк, Г. Падалка, М. Петренко, С. Шип, О. Щолокова); дослідження з питань педагогічного спілкування та формування комунікативної культури вчителя в компетентнісній парадигмі (М. Бутенко, О. Гаврилюк, Б. Гершунський, С. Грозан, О. Єременко, А. Зайцева, І. Зимня, І. Зязюн, В. Кан-Калік, О. Лобова, Г. Ніколаї, М. Прищак, Є. Проворова, О. Реброва, Л. Столяренко, А. Хуторський, Ю. Юсеф); методичні основи фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (К. Кабріль, Г. Падалка, О. Рудницька, А. Щербакова).

Методи дослідження. У дисертації визначено комплекс методів, що спрямовані на реалізацію поставленої мети та вирішення завдань: *теоретичні* – аналіз, систематизація та узагальнення наукової літератури – для розкриття феноменології комунікації, комунікативної функції музичного мистецтва, комунікативного контенту диригентсько-хорового навчання; категоріальний – для уточнення сутності комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; теоретичне моделювання – для розроблення компонентної структури комунікативної культури та критеріїв і показників оцінювання її компонентів, моделювання методики формування комунікативної культури; класифікація – для угруповання методів та розподілу досліджуваних за рівнями; *емпіричні* – констатувальний і формувальний експерименти, під час яких застосовано педагогічне спостереження, анкетування, ранжування, тестування, опитування, методи ціннісного та феноменолого-герменевтичного аналізу твору, ділові ігри, метод рейтингу, творчі завдання – для визначення рівня сформованості комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; методи соціально-рольових груп, психофізіологічні тренінги, ділові ігри («Компетентний хормейстер» та ін.), фасилітовані дискусії, метод «акваріуму», buzz-груп (груп, що дзижчать), аксіологічний аналіз, сенектики – для формування комунікативної культури в процесі диригентсько-хорового навчання; *статистичні* – для опрацювання результатів педагогічного експерименту та підтвердження їх достовірності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* запропоновано методику формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. Розкрито феноменологію комунікації та її специфіку в музичному мистецтві та диригентсько-хоровому виконавстві; з'ясовано сутність і структуру комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання; визначено критерії, показники та рівні сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва; експериментально перевірено ефективність методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Удосконалено теоретичну платформу щодо змісту, структури комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, її ролі у виконавській та педагогічній інтерпретаціях у контексті фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Подальшого розвитку дістала теорія художньої комунікації, поліфункціональності музичного мистецтва та діяльності вчителя за фахом; педагогічного спілкування, наукові положення щодо змісту, форм і методів формування комунікативної культури студентів мистецьких спеціальностей у компетентнісній парадигмі мистецької освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дисертаційної роботи можуть бути використано під час розроблення навчального плану, освітніх професійних програм, методичних рекомендацій, а також для науково-методичного забезпечення диригентсько-хорового навчання студентів мистецьких та мистецько-педагогічних закладів. Отримані в ході дослідження результати дозволять посилити крос-навчальні стратегії, що забезпечить формування інтегральної та загальних компетентностей, збагатить актуальний художньо-комунікативний досвід майбутніх фахівців, організаційні якості та посилять гуманістичну спрямованість взаємодії з хором колективом і самою музикою відповідно до специфіки диригентсько-хорової підготовки. Результати дослідження також є важливими для підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах полікультурного середовища навчання.

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження було представлено у формі наукових доповідей на конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2015, 2016), «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (Київ, 2016, 2017, 2018), «Modern Tendencies in Pedagogical education and Science of Ukraine and Israel: the way to integration» (Ariel University, Israel, Odesa, 2016), «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017), «Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору» (Одеса, 2017), «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2017), «Мистецька освіта XXI століття: виклики сьогодення» (Кропивницький, 2017), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2017); *всеукраїнській* – «Проблеми мистецько-педагогічної освіти: здобутки, реалії та перспективи» (Суми, 2018); обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/639 від 25 квітня 2018 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 1220/17 від 01.06.2018 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 01-28/639 від 20.04.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1248 від 25.05.2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та отримані результати дисертаційного дослідження висвітлено у 10 публікаціях автора, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 3 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків та списків використаних джерел до кожного розділу

(253 найменувань, з них 26 – іноземними мовами), загальних висновків, додатків. Повний обсяг дисертації – 286 сторінок, основний зміст викладено на 190 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; вказано методологічні та теоретичні основи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено дані щодо впровадження та апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва»** розкрито феноменологію комунікації в науковому дискурсі; уточнено комунікативний контент диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, його функціональні, організаційні, смислові аспекти; розкрито сутність комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки, побудовано її компонентну модель.

На основі аналізу наукової літератури з питань теорії комунікації в її проекції на культурологію, психологію, педагогіку, мистецтвознавство та музичну педагогіку показано, що ера комунікативного простору охоплює різні галузі знань: техніку, інформацію, науку, людину, мистецтво, усе, що створено розумом, руками та духовною енергією людства, тобто культурою. Комунікація виявляється у гносеології через діалектику, герменевтику та «діалог свідомостей» (В. Кабрін, Г. Гадамер, Е. Гуссерль, Ю. Хабермас, Г. Шпет); у соціології – через суспільне спілкування із застосуванням різноманітних систем зв'язку (Н. Луман, Т. Парсонс, К. Черрі), як засіб укріплення та збагачення соціальної пам'яті (Г. Андрєєва, А. Соколов); у культурології – через діалог культур, культурних цінностей, діалог культурно-просторових діапазонів (В. Біблер, М. Каган, О. Казакова, Е. Левінас (E. Levinas), Ю. Лотман), поліфонізм свідомостей (М. Бахтін, М. Бубер), конвергенцію та зіставлення східної та західної культурної та художньої традицій (Лоу Вэй, Ма Вей, Тан Пейхуа, Чжу Чанлей.); у науковій галузі – через зв'язок науки з культурою та відповідні до цього шляхи порозуміння цінностей культури і науки, їх взаємозв'язок (Г. Балл, В. Дж. Онг (W. J. Ong), М. Маклюан (M. McLuhan), у мистецтвознавстві та соціології музики – через комунікативну функцію мистецтва, музичну мову, її розуміння та потрактування (Б. Асаф'єв, Ю. Афанасьєв, О. Самойленко, А. Сохор, Л. Столович, С. Раппопорт, С. Шип, Б. Яворський): у педагогіці – через культуру спілкування вчителя та феномен педагогічного спілкування (В. Кан-Калік, В. Орлов, О. Рудницька, Ю. Юсеф), через осягнення умов полікультурності та вмінь працювати у відповідних умовах (О. Гуренко, У Іфан.); у музичній педагогіці – через низку спеціальних фахових якостей та новоутворень: комунікативну компетентність (А. Березняк, О. Попков,

Є. Проворова, О. Реброва, Се Фан), герменевтичну компетентність (Д. Лісун, О. Олексюк, К. Ферм Торгерсон (C. Ferm Thorgersen), Е. Джорджі-Хеммінг (E. Georgii-Hemming), комунікативні уміння та уміння художньо-комунікативного спілкування (Л. Василенко-Скупа, Ю. Волкова, С. Грозан, І. Сипченко), що є основою комунікативної культури вчителя музичного мистецтва (А. Зайцева, О. Рудницька).

Засобами категоріального аналізу показано, що комунікації в педагогічній науці застосовуються у різноманітних словосполученнях, що розширює межі її змісту, на відміну від поняття «спілкування». Коло споріднених категорій і понять, що застосовується в педагогіці, включає: комунікативні уміння, комунікативні здібності, комунікативну компетентність, комунікативну культуру. Комунікативна культура є системним утворенням особистості, що охоплює змістовий інформаційний ресурс, етичні властивості та компетентності, спрямовані на забезпечення здатності здійснювати на високому рівні будь-які комунікативні процеси (взаємодія, взаєморозуміння тощо), зокрема й педагогічне спілкування. Зазначено, що основними властивостями комунікації та комунікативної культури в її двох проекціях (суспільної та особистісної) є: селективність, дієвість, діалогічність, культуровідповідність, міждисциплінарність, контекстуальність, інтерпретаційність, умотивованість, когнітивність (розуміння/нерозуміння), ціннісна зорієнтованість, особистісна інтенціональність.

У роботі полікультурний вектор розвитку освіти представлено проекцією діалогу культур – «Схід-Захід», що знайшла втілення в музичній педагогіці, зокрема під час вирішення завдань методичного характеру, які розкриваються через призму культурної діалогічності (Ван Бін, Лю Цяньцян, Фу Сяоцзін, У Іфан, Цзяо Їн, Лу Лу, Лу Чен, Ма Сюй, Цяо Хункай та ін.). Встановлено, що яскравим прикладом художньо-комунікативного впливу європейської, зокрема української, музичної традиції на музичну освіту КНР є хорове мистецтво та мистецтво диригування хором (Бай Шаожун, Лін Хай, Ма Сюй, Сунь Лінян, Цяо Хункай, Чжан Лу та ін.).

У результаті аналізу комунікативної функції музичного мистецтва в освітньому процесі виявлено такі її різновиди: комунікативно-ціннісна, комунікативно-семіотична; комунікативно-організаційна; комунікативно-інтерпретаційна і комунікативно-полікультурна. Зазначені функції втілено в диригентсько-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва з метою формування в них комунікативної культури. Визначено процес реалізації комунікативної функції музичного мистецтва в диригентсько-хоровому виконавстві, який зумовлено синкретичними формами комунікативного стилю під час управління хором колективом. Доведено, що колективне музикування має творчий, художньо спрямований та демократичний характер, що об'єднує виконавців навколо спільної художньо-виконавської мети.

На основі категоріального аналізу сутності ключових понять, специфіки комунікативної функції музичного мистецтва та хорового диригування, особливостей діяльності вчителя за фахом у процесі творчої роботи з хоровими колективами визначено сутність дефініції «комунікативна культура

майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки», яка в роботі інтерпретовано як *інтегроване складнофункціональне утворення, що є гармонійним поєднанням комунікативних якостей та компетентностей, спрямованих на реалізацію комунікативної функції хорового мистецтва та диригентського виконавства в освітньому процесі на основі діалогу культур, цінностей та свідомості учасників хорового колективу*. Структуру означеного феномену представлено єдністю таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, що характеризує стан мобілізаційної готовності до диригентсько-хорової діяльності (загострене сприйняття, здатність до концентрації власних ресурсів, ціннісні інтенції стосовно хорового мистецтва); емоційно-емпатійного, що визначає здатність майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії (наявність взаєморозуміння, чуйності, толерантності та консолідації, здатність емоційно занурюватися до образного змісту твору та захоплюватися хором співом та керуванням хором); когнітивно-інформаційного, що розкриває обізнаність проявів комунікативної культури в навчальному хоровому колективі вчителем музичного мистецтва (наявність необхідної поінформованості, грамотне оволодіння широким арсеналом невербальних та вербальних засобів); діяльнісно-поведінкового, що відображає творчу суб'єктну позицію вчителя музичного мистецтва у процесі створення виконавської інтерпретації музичного твору та залучення інших до співтворчості (сформованість комунікативних умінь та здатність їх влучно застосовувати).

Отже, у розділі розкрито сутність феномену комунікації в науковому дискурсі, визначено його кореляційні шляхи зі спорідненими категоріями в компетентнісній парадигмі; виявлено комунікативний контент музичного мистецтва взагалі та диригентсько-хорового виконавства зокрема; на основі узагальнення поняття комунікативної культури визначено термін «комунікативна культура майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки» та розроблено компонентну структуру.

У другому розділі **«Організаційно-методичні засади формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання»** розроблено та теоретично обґрунтовано методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання: обґрунтовано комунікативні кластери диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, відповідно до них визначено загальнонаукові та спеціальні педагогічні принципи; розроблено педагогічні умови та методи, побудовано модель методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Відповідно до Закону України «Про освіту» диригентсько-хорове навчання розглянуто як процес і результат духовно-творчого розвитку та фахового становлення особистості студента в закладі вищої освіти, що здійснюється шляхом оволодіння основами наукових знань, закономірностей творчого виконавського процесу, управління ним, а також набуття професійних

умінь та засвоєння цінностей хорового мистецтва і диригентського виконавства. До найважливіших завдань формування майстерності хорових диригентів учені (С. Грозан, Л. Василенко-Скупа, О. Попков, С. Світайло, Т. Смирнова та ін.) віднесли збагачення змісту хорової освіти, педагогічного репертуару (вокально-хорові твори), під час опанування яким відбувається накопичення професійного досвіду, збагачення знаннями диригента та його комунікативними компетентностями.

У роботі визначено комунікативні кластери диригентсько-хорового навчання, які уможливили в однаковій мірі конструювати як характерні емоційно-естетичні діалоги-трилоги в процесі індивідуального навчання (студент – музичний твір – художньо-музичний текст – викладач), так і діалоги-полілоги в групових та колективних формах музично-творчої діяльності студентів. До них віднесено: 1) предмет диригентсько-хорового навчання; 2) викладач (керівник навчального хорового колективу); 3) студент-хормейстер та учасник хорового колективу; 4) навчальний хоровий колектив; 5) навчальна ситуація; 6) умови диригентсько-хорового навчання.

На основі аналізу наукової літератури з'ясовано, що формування комунікативної культури – це методичний процес цілеспрямованого впливу на позитивні динамічні зміни когнітивно-комунікативної сфери особистості, що розкривається в проєкціях творчої взаємодії, взаєморозуміння цінностей та духовного взаємозбагачення. Методика формування комунікативної культури – сукупність педагогічних принципів, умов та методів поетапного впливу на комунікативну сферу особистості на основі цілеспрямованого застосування комунікативної функції мистецтва. У процесі використання методу теоретичного моделювання подано модель методики формування комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання (рис. 1).

До факторів впливу на процес формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва віднесено: якість методичного та навчально-методичного забезпечення; набуття студентами міцних знань з полікультурних явищ у мистецтві з проблем психолого-педагогічних, музично-теоретичних, вокально-диригентських, інструментально-виконавських дисциплін; якість і компетентна зорієнтованість початкового етапу навчання; гармонійне поєднання в комунікативних процесах отриманих теоретичних знань, умінь і навичок, відповідних особистісних якостей та музичного мислення і «діалогу свідомостей».

З метою всебічного аналізу процесу формування комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання в роботу впроваджено низку наукових підходів, які становлять методологічну основу дослідження, а саме: культурологічний, системно-синергетичний, аксіологічний, феноменолого-герменевтичний та компетентнісний. *Культурологічний підхід* активізує осмислення хорових традицій різних народів світу, сприяє збагаченню хорового репертуару, засобів хорової виразності, технік хорового співу в контексті інтерпретації художніх образів.

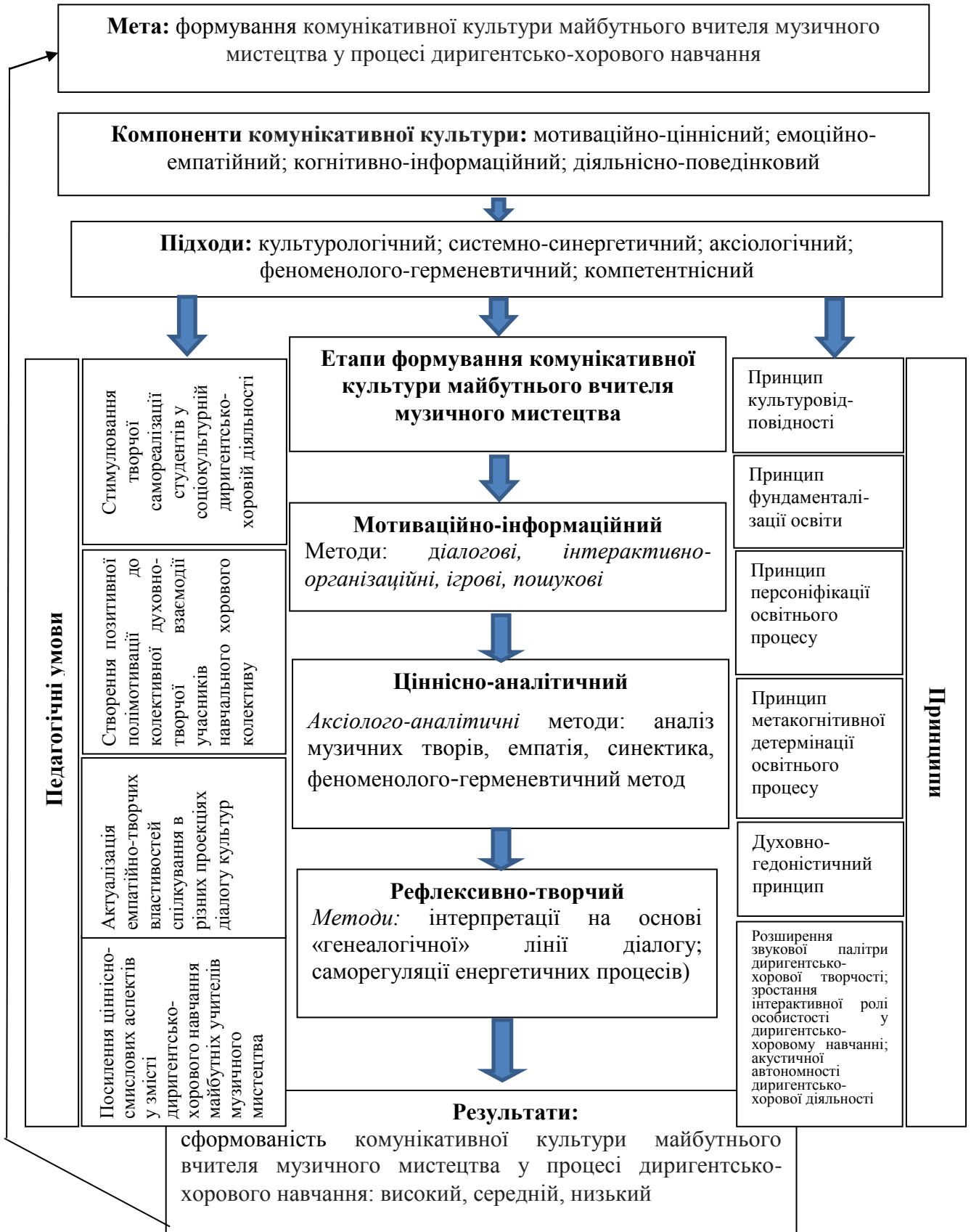

Рис. 1. Модель методики формування комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання

Системно-синергетичний підхід (В. Андреев, М. Каган, С. Курдюмов, І. Пригожин та ін.) дав змогу проаналізувати комунікативну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва з позиції «відкритості», «співтворчості», нелінійної ситуації відкритого діалогу, прямого і опосередкованого синергійного зв'язку з метою відтворення духовного потенціалу кожного учасника художньої комунікації в диригентсько-хоровій проекції за трьома різновидами синергії: екстраперсональна, інтраперсональна, інтерперсональна (Цяо Хункай). *Аксіологічний підхід* уможливив виявити ціннісний контекст хорового мистецтва як у часово-паралельному вимірі, так і в історичному значенні (тобто, голографічній проекції), що має особливий вплив на осмислення і вибір музичного репертуару та його інтерпретацію. *Феноменологічно-герменевтичний підхід* дозволив визначити процес організації диригентсько-хорового навчання з опорою на суб'єктивні властивості сформованого досвіду кожного учасника освітнього процесу, який є педагогічно-доцільним методологічним ресурсом, що орієнтований на людину як універсалію культурно-просторового комунікативного середовища (О. Смолінська, О. Олексюк). *Компетентнісний підхід* у формуванні комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання забезпечує фахову виконавську майстерність (А. Козир), загальну фахову компетентність (С. Світайло), ціннісні компетентності (К. Кабриль, В. Луговий), безпосередньо комунікативну компетентність (А. Попков, Є. Проворова, Се Фан), які спрямовують освітній процес на формування комунікативної культури студента.

На основі опрацювання методологічних засад дослідження обґрунтовано педагогічні принципи: культурологічному підходу відповідає принцип культуровідповідності; компетентнісному та системно-синергетичному підходам – принцип метакогнітивної детермінації освітнього процесу (А. Белкін, О. Олексюк); феномено-герменевтичному підходу – принцип фундаменталізації освіти; аксіологічному підходу – духовно-гедоністичний принцип (О. Олексюк, Л. Василенко) та принцип персоніфікації освітнього процесу (О. Андрейко, М. Ілакавічус, Ло Чао). Зважаючи на особливості диригентсько-хорового навчання, визначено низку специфічних принципів реалізації компетентності просторового відчуття учасників хорового колективу, що відповідають компетентнісному підходу, а саме: принцип розширення звукової палітри диригентсько-хорової творчості; принцип зростання інтерактивної ролі особистості у диригентсько-хоровій діяльності; принцип акустичної автономності диригентсько-хорової діяльності.

Опрацювання педагогічного досвіду та наукової літератури методичного характеру дозволило обрати педагогічні умови і методи формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання: посилення ціннісно-сміслових аспектів у змісті диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва; актуалізація емпатійно-творчих властивостей спілкування в різних проекціях діалогу культур; створення позитивної

полімотивації до колективної духовно-творчої взаємодії учасників навчального хорового колективу; стимулювання творчої самореалізації студентів у соціокультурній диригентсько-хоровій діяльності. Передбачено поетапне запровадження зазначених педагогічних умов у цілісній моделі розробленої методики. На *мотиваційно-інформаційному етапі* застосовано діалогові, інтерактивно-організаційні, пошукові методи; на ціннісно-аналітичному етапі – аналіз музичних творів, емпатія, синектика, феноменолого-герменевтичний метод; на рефлексивно-творчому етапі – метод інтерпретації на основі «генеалогічної» лінії діалогу, саморегуляції енергетичних процесів.

Отже, в розділі розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання, визначено комунікативні кластери диригентсько-хорового навчання, обґрунтовано наукові підходи, відповідно до них педагогічні та спеціальні методичні принципи, розроблено педагогічні умови та поетапно запроваджені методи.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання»** подано зміст, процедуру та результати констатувального та формувального експериментів з метою перевірки ефективності розробленої методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання.

Теоретичне моделювання дозволило розробити критеріальний апарат оцінювання сформованості комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання.

Так, *інтенціонально-ціннісний критерій* обрано для оцінювання сформованості мотиваційно-ціннісного компонента із показниками: ціннісне ставлення до різних видів мистецтва в контексті діалогу культурних смислів; стійкість інтересу до музичного мистецтва та диригентсько-хорової діяльності; прагнення до оволодіння компетентностями, відповідними до сприйняття, трансляції й обміну художньою інформацією у процесі диригентсько-хорового навчання. *Емоційно-ідентифікаційний критерій* обрано для оцінювання елементів емоційно-емпатійного компонента із показниками: наявність емпатійності та здатності до ідентифікації з іншими у житті та мистецтві, полікультурному просторі; здатність до міжособистісної взаємодії на засадах взаєморозуміння, толерантності та консолідації; експресивність виконавського втілення художніх образів, здатність встановлювати емоційний контакт і зворотний зв'язок. *Когнітивно-інтерпретаційний критерій* було введено для оцінювання когнітивно-інформаційного компонента із показниками: ступінь володіння нормами комунікативної культури та її проявів у хоровому колективі; осмисленість комунікативної функції мистецтва та його виразово-мовних засобів з позиції «діалогу культур»; здатність до творчої міжсуб'єктної позиції у процесі створення виконавської інтерпретації музичного твору в аспекті полікультурних, міжкультурних та міжособистісних координат.

Діяльнісно-продуктивний критерій обрано для оцінювання діяльнісно-поведінкового компоненту із показниками: обґрунтованість та аргументованість оцінки стану і позицій інших, здатність їх коригувати та здійснювати художньо-педагогічний вплив; адекватність оцінювання результативності художньо-виконавської і художньо-педагогічної комунікації; якість комунікативної компетентності та її виявлення в процесах міжособистісної творчої взаємодії, інтерпретації, колективній творчості, управлінні хоромим колективом тощо.

У процесі констатувального експерименту було застосовано методи анкетування, педагогічного спостереження, опитування, творчих завдань і методів (ціннісного аналізу, художньо-комунікативні завдання), тестування (адаптований тест шкалування рівню емоціональної емпатії А. Меграбяна (Balanced Emotional Empathy Scale), «Особистісний опитувальник Л. П. Калининського»), метод рейтингу, в якому «компетентними особами» виступали керівники навчальних хорових колективів, куратори та організатори музичних заходів.

Обрахування результатів експерименту проводилось у відповідності до трьох рівнів сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва: високий – *ціннісно-умотивований (6%)*, середній – *діалогічно-вибірковий (43%)*, низький – *спонтанно-стохастичний (51%)*. У експерименті взяли участь 70 осіб (студенти 2–4 курсів). Методом формувального експерименту перевірено ефективність запропонованої поетапної методики.

На першому мотиваційно-інформаційному етапі – здійснювався вплив на елементи мотиваційно-ціннісного та емоційно-емпатійного компонентів. Застосовувалися такі педагогічні умови: посилення ціннісно-сміслових аспектів у змісті диригентсько-хорового навчання; актуалізація емпатійно-творчих властивостей спілкування в різних проекціях діалогу культур. Цікавими для студентів були методи: фасилітована дискусія, метод «акваріуму», метод buzz-груп (груп, що дзижчать), творчі завдання на «діахронічний» (асоціативний) аналіз музичного твору, метод аксіологічного аналізу, метод навчального діалогу, виконання творчих завдань методом синектики. Домінуючими були принципи культуровідповідності, метакогнітивної детермінації освітнього процесу.

На другому ціннісно-аналітичному етапі – цілеспрямовано здійснювався вплив на елементи когнітивно-інформаційного та мотиваційно-ціннісного компонентів із впровадженням педагогічної умови (створення позитивної полімотивації до колективної духовно-творчої взаємодії учасників навчального хорового колективу). Особливу увагу було приділено самотійній роботі майбутніх учителів музичного мистецтва, в межах якої відбувалась пошукова робота нотного репертуару та опрацювання методичного забезпечення з хорового диригування. На другому етапі експериментальної роботи було обрано принципи: фундаменталізації освіти, персоніфікації, духовно-гедоністичний принцип та методи: ігрові, метод анотацій та порівняльного аналізу хорових творів.

На третьому рефлексивно-творчому етапі – здійснювався вплив на елементи емоційно-емпатійного, когнітивно-інформаційного та діяльнісно-поведінкового компонентів із впровадженням педагогічної умови (стимулювання творчої самореалізації студентів у соціокультурній диригентсько-хоровій діяльності), спеціальних принципів та методів (соціально-рольових груп, психофізіологічний тренінг, ділова гра «Компетентний хормейстер»). Після кожного етапу здійснювався моніторинг якості компонентів комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. Остаточні підсумки визначались шляхом зіставлення отриманих результатів. Синхронно з проведенням моніторингу підвищення якості за кожним з критеріїв, проводилися контрольні зрізи у КГ.

Перевірка отриманих результатів перевірялася за допомогою критерію Фішера та величини дельти (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльні результати формульовального експерименту

Рівні	ЕГ				КГ			
	До початку		Наприкінці		До початку		Наприкінці	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
Високий	1	2,86	15	42,86	1	2,86	3	8,57
Середній	13	37,14	17	48,57	14	40	15	42,86
Низький	21	60	3	8,57	20	57,14	17	48,57

Підсумкові розрахунки зафіксували такі зміни: в ЕГ кількість досліджуваних високого рівня зростає з 2,86 % до 42,86%, середнього рівня – з 37,14% до 48,57%, натомість кількість досліджуваних низького рівня впала з 60% до 8,57%. У КГ ситуація склалася дещо інша: кількість досліджуваних високого рівня зростає з 2,86 до 8,57%, середнього рівня – з 40% до 42,86%, низького рівня – впала з 57,14% до 48,57%.

Таким чином, перевірка отриманих результатів підтвердила ефективність розробленої поетапної методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

У дисертаційній роботі представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано нове розв'язання проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. Отримані результати проведеного дослідження та виконання поставлених завдань дали підстави дійти таких **висновків**.

1. Розкрито феноменологію комунікації та її специфіку у музичному мистецтві та диригентсько-хоровому виконавстві. Доведено, що поняття комунікація застосовується в науковій галузі, що уможливорює міждисциплінарність досліджень, розширює вектор інтерпретації щодо сутності комунікації в сучасному науковому дискурсі. В основу теорії

комунікації покладені концепції діалогу, психологічні аспекти процесу спілкування, а також явища полікультури, котрі стали актуальними у ХХІ столітті внаслідок глобалізаційних тенденцій розвитку суспільства. З'ясовано, що поняття комунікація в педагогічній науці застосовуються у різноманітних словосполученнях, що розширює межі його змісту. Зазначено, що коло споріднених категорій і понять у галузі педагогіки включає: комунікативні уміння, комунікативні здібності, комунікативну компетентність, комунікативну культуру. Констатовано, що основними властивостями комунікації та комунікативної культури в її двох проекціях (суспільної та особистісної) є: селективність, дієвість, діалогічність, культуровідповідність, міждисциплінарність, контекстуальність, інтерпретаційність, умотивованість, когнітивність (розуміння/нерозуміння), ціннісна зорієнтованість, особистісна інтенціональність.

Зазначено, що комунікативний контент музичного навчання зумовлений комунікативною функцією мистецтва взагалі та музики, зокрема. Комунікативну функцію музики в музично-освітньому процесі схарактеризовано в таких різновидах: комунікативно-ціннісна, комунікативно-семіотична; комунікативно-організаційна; комунікативно-інтерпретаційна та комунікативно-полікультурна. Доведено, що специфічність реалізації комунікативної функції музичного мистецтва в диригентсько-хоровому виконавстві полягає в його художньо-творчій змістовності: ладовій основі музичних творів та особливих формах спілкування (виконавець-слухач-композитор / виконавець-слухач/ виконавці-слухачі між собою / сам з собою як прояв внутрішнього діалогу).

2. З'ясовано сутність і структуру комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. Установлено, що комунікативна культура є сегментом загальної культури особистості, конгломератом якостей, компетенцій та культурно-орієнтованих цінностей, що мотивують особистість на реалізацію потреби духовного взаємообміну думками, почуттями, цінностями з іншими в процесі спілкування.

Уточнено сутність поняття «комунікативна культура майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання», яке інтерпретовано як *інтегроване складнофункціональне утворення, що є гармонійним поєднанням комунікативних якостей та компетентностей, спрямованих на реалізацію комунікативної функції хорового мистецтва та диригентського виконавства в освітньому процесі на основі діалогу культур, цінностей та свідомості учасників хорового колективу*. Визначено структуру комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання у складі мотиваційно-ціннісного, емоційно-емпатійного, когнітивно-інформаційного та діяльнісно-поведінкового компонентів.

3. Обґрунтовано методику формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання, яка ґрунтується на культурологічному, системно-синергетичному,

аксіологічному, феноменолого-герменевтичному та компетентнісному підходах, на основі яких визначено:

– педагогічні принципи: *загально-наукові* (культуровідповідності, фундаменталізації освіти, персоніфікації освітнього процесу, метакогнітивної детермінації освітнього процесу, духовно-гедоністичний); *специфічні* (диригентсько-хорового навчання, розширення звукової палітри диригентсько-хорової творчості, зростання інтерактивної ролі особистості в диригентсько-хоровому навчанні, акустичної автономності диригентсько-хорової діяльності);

– педагогічні умови: посилення ціннісно-сміслових аспектів у змісті диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва; актуалізація емпатійно-творчих властивостей спілкування в різних проекціях діалогу культур; створення позитивної полімотивації до колективної духовно-творчої взаємодії учасників навчального хорового колективу; стимулювання творчої самореалізації студентів у соціокультурній диригентсько-хоровій діяльності;

– методи: діалогові, інтерактивно-організаційні, ігрові, пошукові (мотиваційно-інформаційний етап); аналіз музичних творів, емпатія, синектика, феноменолого-герменевтичний метод (ціннісно-аналітичний етап); інтерпретації на основі «генеалогічної» лінії діалогу; саморегуляції енергетичних процесів (рефлексивно-творчий етап).

4. Визначено критерії, показники та рівні сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. Оцінювання інтенціонально-ціннісного критерію відбувалось за допомогою мотиваційно-ціннісного компонента; емоційно-ідентифікаційного критерію – за емоційно-емпатійним компонентом; когнітивно-інтерпретаційного критерію – за когнітивно-інформаційним компонентом; діяльнісно-продуктивного критерію – за діяльнісно-поведінковим компонентом.

Обчислення результатів експерименту проводилось у відповідності до трьох рівнів сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки, а саме: високий – ціннісно-умотивований (6%), середній – діалогічно-вибірковий (43%), низький – спонтанно-стохастичний (51%).

5. Експериментально перевірено ефективність методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання, що підтверджується відмінністю в показниках діагностувальних зрізів експериментальних і контрольних груп на прикінцевому етапі дослідження. На основі статистичної обробки результатів і узагальнення отриманих даних експериментальної роботи з'ясовано, що кількість досліджуваних високого рівня зросла з 2,86% до 42,86%, середнього рівня – з 37,14% до 48,57%, натомість кількість досліджуваних низького рівня впала з 60% до 8,57%. У КГ кількість досліджуваних високого рівня зросла з 2,86% до 8,57%, середнього рівня – з 40% до 42,86%, низького рівня – впала з 57,14% до 48,57%.

Установлено, що ефективне формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання можливе за умов запровадження методики у процесі їх навчання в закладі вищої педагогічної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Враховуючи широкий вектор дослідження означеного явища перспективним є вивчення технологій формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва під час навчання різних музично-виконавських дисциплін, якими передбачено роботу з творчими колективами.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Ван, Яцзюнь (2016). Зміст і структура комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка*, 4 (55), 28–29.

2. Ван, Яцзюнь (2016). Комунікативна культура диригента-хормейстера в контексті музичної комунікації. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 147, 246–248.

3. Ван, Яцзюнь (2017). Просторове середовище як чинник формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 2 (10), 116–125.

4. Ван, Яцзюнь (2017). Комунікативна культура особистості на векторі розвитку «Схід-Захід». *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 22 (1), 1, 263–268.

5. Ван, Яцзюнь (2017). Емоційно-емпатійні методи формування комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*, 3 (116), 17–21.

6. Ван, Яцзюнь (2018). Діагностика комунікативної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва: пропедевтичний аналіз. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 166, 196–199.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

7. Wang, Yajun (2016). Communicative clusters of conductor and choral training of prospective musical art teacher. *Modern Tendencies in Pedagogical education and Science of Ukraine and Israel: the way to integration*, 7, 367–374.

Праці апробаційного характеру

8. Ван, Яцзюнь (2017). Принципи формування комунікативної культури майбутнього вчителя музики у процесі диригентсько-хорового навчання.

Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору: матеріали і тези I Міжнародної науково-практичної конференції, 17–20.

9. Ван, Яцзюнь (2017). Взаємовплив соціокультурних та професійних детермінант у формуванні комунікативної культури особистості і сфері мистецької освіти. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного конгресу, 299–301.*

10. Ван, Яцзюнь (2016). Інтерпретаційна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва: категоріально-понятійний аналіз проблеми. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття: II міжнародна науково-практична конференція, 10–16.*

АНОТАЦІЇ

Ван Яцзюнь. Методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2018.

Дисертація є комплексним дослідженням у галузі теорії та методики музичного мистецтва щодо проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

У роботі розкрито феномен комунікації в науковому дискурсі, специфіку комунікативної функції музичного мистецтва та диригентсько-хорової підготовки. Визначено сутність наукового словосполучення «комунікативна культура майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання». Обґрунтовано зміст та структуру комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання, розроблено та теоретично обґрунтовано методику її формування. Визначено критерії та показники оцінювання комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання, схарактеризовано їх рівні. Експериментально перевірено ефективність запропонованої методики формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Ключові слова: методика, формування, комунікація, комунікативна культура, диригентсько-хорове навчання, майбутні учителі музичного мистецтва.

Ван Яцзюнь. Методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання. – На правах рукопису.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2018.

Диссертация является комплексным исследованием в области теории и методики музыкального искусства по проблеме формирования коммуникативной культуры будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хорового обучения.

В работе раскрыт феномен коммуникации в научном дискурсе, специфика коммуникативной функции музыкального искусства и дирижерско-хоровой подготовки. Определена сущность понятия «коммуникативная культура будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хорового обучения». Обосновано содержание и построена структура коммуникативной культуры будущих учителей музыкального искусства в ее проекции на дирижерско-хоровую подготовку, разработана и теоретически обоснована методика ее формирования. Определены критерии и показатели оценки коммуникативной культуры будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хорового обучения, охарактеризованы их уровни. Экспериментально проверена эффективность предлагаемой методики формирования коммуникативной культуры будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хорового обучения.

Ключевые слова: методика, формирование, коммуникация, коммуникативная культура, дирижерско-хоровое обучение, будущие учителя музыкального искусства.

Wang Yajun. Methodology of formation of the future musical art teachers' communicative culture in the process of conductor-choral training. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2018.

The thesis is a comprehensive study in the field of theory and methods of musical art on the problem of forming future musical art teachers' communicative culture in the process of conductor-choral training.

The study reveals the phenomenon of communication in scientific discourse, shows its interdisciplinary use, in particular, in sociology, psychology, culture studies, pedagogy, art studies. The specific of the communicative function of musical art and conductor-choral training is concretized. The essence of the concept of “communicative culture” is generalized, the essence of the scientific phrase “communicative culture of the future musical art teachers in the process of conductor-choral training” is determined.

The content is substantiated and the structure of the future musical art teachers' communicative culture in its projection into conductor-choral training consisting of

motivational-value, emotional-empathic, cognitive-informational and activity-behavioral components is developed.

The methodology of formation of the future musical art teachers' communicative culture in the process of conductor-choral training is developed. The methodology is based on the cultural, systemic-synergetic, axiological, phenomenological-hermeneutic and competence approaches. The methodology envisages introduction of pedagogical principles, pedagogical conditions and methods.

Criteria and indicators of evaluation of the future musical art teachers' communicative culture in the process of conductor-choral training are determined, their levels are described. Criteria and indicators corresponded to the components of the structure of the communicative culture and their elements: intentional-value criterion – motivational-value component; emotional-identification criterion – emotional-empathic component; cognitive-interpretive criterion – cognitive-informational component; activity-productive criterion – activity-behavioral component. Due to specially selected methods, quantitative and qualitative indicators of the level of formation of the future musical art teachers' communicative culture in the process of conductor-choral training are set: high – value-reasoned, medium – dialogical-selective, low – spontaneous-stochastic.

The effectiveness of the proposed methodology of formation of the future musical art teachers' communicative culture in the process of conductor-choral training, which was introduced in stages: motivational-informational, value-analytical, reflexive-creative, have been experimentally tested.

Key words: methodology, formation, communication, communicative culture, conductor-choral training, future musical art teachers.

Підписано до друку 17.10.2018 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.